

Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΠΟΚΙΝΗΤΗ Δ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1204)

Όπως είναι γνωστό οι σταυροφορίες ξεκίνησαν από τα Βασίλεια της Δύσεως, όπου με τις ευλογίες των παπών της Ρώμης οι Βασιλείς της Ευρώπης με τους πολυάριθμους στρατούς τους έθεσαν ως στόχο την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων από την Μουσουλμανική Τυραννία.

Η Δ΄ όμως κατά σειρά σταυροφορία υπήρξε εκείνη, η οποία επέφερε την κατάλυση – άλωση της Κωνσταντινουπόλεως και την παράδοσή της στους Λατίνους (1204). Τα προδρομικά γεγονότα τα οποία οδήγησαν στην Δ΄ Σταυροφορία άρχισαν όταν με την εκλογή του Ιννοκεντίου Γ΄ ως Πάπα κατά το έτος 1198, η Λατινική παπασύνη έκαμε προετοιμασίες μιάς νέας σταυροφορίας για την ανάκτηση των Ιεροσολύμων. Συγχρόνως σκοπός του Ιννοκεντίου ήταν να ενώσει την Ορθόδοξη και την Λατινική Εκκλησία υπό την παπική εξουσία του. Όλοι σχεδόν οι μονάρχες της Δύσεως ήταν τότε εμπλεκόμενοι σε εσωτερικές έριδες, αλλά οι σπουδαιότεροι Δυτικοί ευγενείς, ιδιαίτέρως εκείνοι που ήσαν στην Βόρεια Γαλλία, Φλάνδρα και Γερμανία, σήκωσαν τον σταυρό για αυτό τον «Ιερό Πόλεμο» της Χριστιανικής πίστεως.

Τα πλήθη των σταυροφόρων συναθροίστηκαν στην Βενετία, αλλά οι ηγέτες τους εστερούντο χρημάτων για την ναύλωση πλοίων που θα τους μεταφέρουν στην Αγία Γη. Οι Βενετοί, βλέποντας μία ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν τον σταυροφορικό στρατό για τους δικούς τους σκοπούς, προσεφέρθησαν να τους εξασφαλίσουν με τα αναγκαία πλοία, εάν οι σταυροφόροι τους βοηθούσαν πρώτα να κατακτήσουν την πλησιόχωρη δαλματική πόλη της Ζάρας, η οποία τελικώς κυριεύθηκε από τα Δυτικά στρατεύματα.

Ο Ιννοκέντιος Γ΄ εξοργισμένος από μιά τέτοια χρησιμοποίηση ενός σταυροφορικού στρατεύματος, αφόρισε ολόκληρο το σώμα των σταυροφόρων.

Κατά την πολιορκία της Ζάρας εμφανίστηκαν ξαφνικά στο στρατόπεδο των δυτικών σταυροφόρων ένας νεαρός βυζαντινός πρίγκιπας, ο Αλέξιος Άγγελος, του οποίου ο πατέρας, αυτοκράτωρ Ισαάκιος, είχε εκθρονισθεί προσφάτως. Σε αντάλλαγμα για την βοήθεια των σταυροφόρων ν΄ αποκαταστήσει τον πατέρα του στον βυζαντινό θρόνο, ο Πρίγκηπας Αλέξιος υποσχέθηκε χρήματα και στρατεύματα που θα βοηθούσαν τους σταυροφόρους να ανακτήσουν τα Ιεροσόλυμα. Υποσχέθηκε επίσης να φέρει την Ορθόδοξη Εκκλησία υπό την εξουσία του Πάπα.

Η πρόταση αυτή του Αλεξίου, που θα είχε αποτέλεσμα να εκτρέψει προσωρινά την σταυροφορία από τους Αγίους Τόπους προς την Κωνσταντινούπολη, αποτελούσε ένα ελκυστικό σχέδιο το οποίο συνέπιπτε με τις κρύφιες σκέψεις του Βενετού Δόγη Ερρίκου Δάνδολο, ο οποίος μισούσε τους βυζαντινούς και επιθυμούσε διακαώς να αποκτήσει τους αμύθητους θησαυρούς της Κωνσταντινουπόλεως.

Μετά από συμφωνία των περισσοτέρων ηγετών των σταυροφόρων να επιτεθούν εναντίον της Κωνσταντινουπόλεως, κατά τον Ιούνιο του 1203, ο σταυροφορικός στόλος εμφανίστηκε προ των τειχών της Πόλεως. Σύμφωνα μάλιστα με τα γραφόμενα του Βιλλεαρδουΐνου ο οποίος είχε λάβει μέρος στην Δ΄ Σταυροφορία και την εχρονογράφησε, η

Κωνσταντινούπολη με τις εκατοντάδες των πανέμορφων εκκλησιών της, τους αμύθητους θησαυρούς, τους μεγάλους πύργους και την αχανή έκταση, ήταν μεγαλύτερη και επιβλητικότερη απ' όσο είχαν φαντασθεί ποτέ οι δυτικοί ιππότες. Γι' αυτό ο Βιλλεαρδουίνος έγραψε «ποτέ σε όλο τον κόσμο δεν υπήρξε μία τόσο πλούσια πόλις σαν την Κωνσταντινούπολη».

Μετά από σύντομη πολιορκία η Κωνσταντινούπολη έπεσε και ο Αλέξιος μαζί με τον πατέρα του απεκαταστάθησαν στον βυζαντινό θρόνο. Εφάνηκαν όμως ανίκανοι να διατηρήσουν την εξουσία τους. Μία λαϊκή επανάσταση των πολιτών της Κωνσταντινουπόλεως προκάλεσε την εκθρόνισή τους χάριν ενός αυτοκράτορος, ο οποίος θα ήταν εχθρικός προς τους Λατίνους σταυροφόρους.

Τότε οι σταυροφόροι, που είχαν στρατοπεδεύσει έξω από τα τείχη της Πόλεως, εξοργισμένοι κατηγόρησαν τους βυζαντινούς για προδοσία και απεφάσισαν να καταλάβουν την Πόλη. Αφού συνέταξαν μία λεπτομερή συνθήκη διά της οποίας διενέμετο η τότε βυζαντινή αυτοκρατορία μεταξύ τους, όρμησαν προς τα τείχη, ενώ ο βενετικός στόλος επιτέθηκε από τη θάλασσα. Οι υπερασπιστές της Κωνσταντινουπόλεως, που είχαν απωλέσει πια το ηθικό τους από την πρώτη πολιορκία, την πρόσφατη λαϊκή επανάσταση και την πυρκαγιά που είχαν αφανίσει το ένα τρίτο της Πόλεως, ήταν ανίκανοι και αδύναμοι να αντισταθούν για πολύ. Η Κωνσταντινούπολις υπέκυψε τελικά κατόπιν των σκληρών συνεχών επιθέσεων των Λατίνων στις 13 Απριλίου του 1204 μ.Χ.

Οι Λατίνοι σταυροφόροι έλαβαν από τους ηγέτες τους να εφαρμόσουν το εθιμικό δικαίωμα της τριήμερου λεηλασίας, που απέληξε σε μία άγρια λαφυραγώγηση και σκύλευση, σε βιασμούς ανηλικών κοριτσιών, αγοριών, γυναικών, ακόμη και καλογραιών, αλλά και στην καταστροφή πολλών χειρογράφων και πολύτιμων έργων τέχνης, συμπεριλαμβανομένων και αριστουργημάτων της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής. Για όλα αυτά οι ιστορικοί με έμφαση τονίζουν ότι παρόμοια καταστροφή δεν είχε συμβεί ποτέ στην Κωνσταντινούπολη από της ιδρύσεώς της.

Στον Ιερό Ναό της Του Θεού Σοφίας οι δήθεν χριστιανοί σταυροφόροι ποδοπάτησαν τα ιερά βιβλία, τα Ευαγγέλια, τις Εικόνες και τα Ιερά λείψανα των Αγίων. Στη συνέχεια ήπιαν κρασί από τα Άγια δισκοπότηρα, γέμισαν τις κολυμβήθρες με ούρα και ακαθαρσίες, συνευρέθησαν με πόρνες επί της Αγίας Τραπέζης και τοποθέτησαν μία πόρνη στον Πατριαρχικό Θρόνο. Ύστερα από τρεις ημέρες λεηλασίας, καταστροφής και βίας, η Κωνσταντινούπολη είχε γίνει ένα απέραντο σφαγείο και οι κάτοικοι αυτής είχαν απωλέσει το ηθικό τους. Γι' αυτό ένας βυζαντινός χρονογράφος έγραψε με πόνο ότι «ακόμη και οι Σαρακηνοί πειρατές θα ήσαν ευσπλαχνικότεροι».

Πολλά έργα τέχνης που είχαν περισωθεί από τους μανιασμένους μισθοφόρους σταυροφόρους ετέθησαν σε κιβώτια μέσα στα πλοία για την Δύση από τους Βενετούς, οι οποίοι εκτιμούσαν περισσότερο από τους άλλους Δυτικούς ιππότες την αξία τέτοιων πραγμάτων.

Τέσσερα ορειχάλκινα άλογα, που μέχρι και σήμερα στολίζουν την πρόσοψη του Αγίου Μάρκου της Βενετίας εκλάπησαν από τον Ιππόδρομο της Κωνσταντινουπόλεως. Αναρίθμητα λείψανα Αγίων και Μαρτύρων, ο Ακάνθινος Στέφανος, η Κεφαλή του Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού, τμήματα του Τιμίου Σταυρού εκλάπησαν και εστάλησαν για να τεθούν σε λαϊκό προσκύνημα σε πολλές παπικές Εκκλησίες της Ευρώπης και ιδιαίτερα της

Γαλλίας, όπου πολλά από τα λείψανα των Αγίων κατεστράφησαν αργότερα κατά την Γαλλική Επανάσταση του 1789.

Στον Κόμη της Φλάνδρας Βαλδουΐνο απονεμήθηκε ο αυτοκρατορικός τίτλος. Η ίδια η αυτοκρατορία αναδιοργανώθηκε σύμφωνα με τα δυτικά φεουδαρχικά πρότυπα. Ο αυτοκράτωρ έγινε φεουδαρχικός κυρίαρχος και έλαβε τα 5/8 της Κωνσταντινουπόλεως. Οι άλλοι Λατίνοι ευγενείς εξασφάλισαν εκτάσεις στην κυρίως Ελλάδα ως φέουδα του νέου Λατίνου αυτοκράτορος. Μερικές από αυτές τις ηγεμονίες επρόκειτο να παραμείνουν λατινικές και πολύ μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως από τους βυζαντινούς κατά το έτος 1261. Πράγματι εκείνα τα φέουδα που είχαν ως κέντρα την Αθήνα και τον Μυστρά έγιναν λαμπρές λατινικές αυλές.

Η κυρίευση της Κωνσταντινουπόλεως από τους σταυροφόρους έφερε τον Πάπα Ιννοκέντιο Γ΄ σε δύσκολη θέση. Και ενώ αρχικά επανέλαβε τον αφορισμό σε βάρος των σταυροφόρων, όταν όμως άκουσε τα νέα της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως, έκαμε στροφή και περιχαρής επειδή οι «σχισματικοί» ή και «αιρετικοί» βυζαντινοί, κατά την θέση της παπικής εκκλησίας, είχαν επιστρέψει στην αγκαλιά της Ρωμαϊκής Παπικής Έδρας, επευλόγησε την άλωση της Βασιλεύουσας.

Πολύ σύντομα από τον Πάπα Ιννοκέντιο καταβλήθηκε προσπάθεια «εκλατινισμού» της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Έτσι οι μεν Ορθόδοξοι Επίσκοποι υποχρεώθηκαν να δεχθούν το λατινο-παπικό τυπικό στην τέλεση της θείας λειτουργίας και κάθε ιεροπραξίας ή να εγκαταλείψουν εξαναγκαστικά τις επισκοπές τους, οι δε Ορθόδοξοι Ιερείς έπρεπε να δώσουν όρκο κατά την χειροτονία τους με τον λατινο-παπικό τυπικό. Τότε ενσωματώθηκε στο Ορθόδοξο Σύμβολο της Πίστεώς μας η αιρετική λατινο-παπική προσθήκη του λεγομένου Filioque (εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος και εκ του Υιού).

Η πλειονότητα όμως των Ορθοδόξων αρνήθηκε ν' αποδεχθεί τον επιχειρούμενο βίαιο και εξαναγκαστικό εκλατινισμό τους. Γι' αυτό ξαναβάπτιζαν τα παιδιά τους με τον Ορθόδοξο τρόπο και αποκαθάριζαν τα μολυσμένα θυσιαστήρια (Άγιες Τράπεζες) των Εκκλησιών τους μετά από κάθε λατινική λειτουργία. Οι δε ολίγοι Ορθόδοξοι που είχαν δεχθεί το λατινικό τυπικό, ετέθησαν υπό περιφρόνηση από τους συμπατριώτες τους.

Εν προκειμένω πρέπει να αναφέρουμε ότι από τους σταυροφόρους δεν είχαν κατακτηθεί όλες οι περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Τότε από τα ερείπια του Βυζαντίου αναδύθηκαν τρία μικρά ανεξάρτητα κράτη, τα οποία ήταν της Ηπείρου, της Τραπεζούντος και της Νικαίας. Το κράτος των βυζαντινών στη Νίκαια ήταν το σπουδαιότερο από τα τρία, αφού σε αυτό είχε την έδρα του ο εξόριστος βυζαντινός αυτοκράτορας και το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο, το οποίο για πρώτη φορά στην ιστορία του βίου του είχε εγκαταλείψει την ιστορική έδρα του στην Κωνσταντινούπολη και είχε μετεγκατασταθεί σε έδαφος εκτός της βασιλεύουσας. Αν και τα τρία αυτά κράτη ανταγωνίζονταν μεταξύ τους, εντούτοις παρέμειναν πιστά στην βυζαντινή παράδοση και στην ορθόδοξη εκκλησία.

Τελικώς, κατά το έτος 1261, ύστερα από 57 συναπτά έτη, ο αυτοκράτορας της Νικαίας Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος κατόρθωσε να ανακτήσει την Κωνσταντινούπολη, ώστε να αποκαταστήσει την καρδιά της βυζαντινής αυτοκρατορίας στους Έλληνες. Αλλά η αυτοκρατορία δεν επρόκειτο ποτέ ν' αποκτήσει το παλαιό γόητρό της. Μετά την βασιλεία του αυτοκράτορος Μιχαήλ η βυζαντινή αυτοκρατορία ουσιαστικά έγινε μία μικρή

βαλκανική δύναμη, αν και διατηρούσε ακόμη κάποια ισχύ καθώς και την διπλωματική εμπειρία για να ανθίσταται τους προελαύνοντες Οθωμανούς Τούρκους μέχρι το 1453 μ.Χ. Πάντως μία είναι η ιστορική αλήθεια, ότι δηλαδή εξαιτίας της Δ' Σταυροφορίας το Βυζάντιο δεν ηδυνήθη ποτέ να ορθοποδίσει και να ανεύρει την παλαιά του στρατιωτική δύναμη, με αποτέλεσμα να φθάσουμε στην Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Οθωμανούς κατά το έτος 1453.